

NEMZETI NEVELÉSI MINISZTERIUM

FLORIN CONSTANTINIU
NOROCICA-MARIA COJESCU
ALEXANDRU MAMINA

Történelem

tankönyv a VII. osztály számára

CORINT

HOGYAN HASZNÁLJUK A TANKÖNYVET ?

• FEJEZETET NYITÓ KETTŐS OLDAL

• A TÉMA KEZDŐLAPJA

Fejezetcím → A fejezetbeli téma címe

A fejezet száma → **1 A MODERN KOR**

Európa politikai térképe a tanulmányozott korszak kezdetén

A fejezet rövid ismertetése

- Leműs a Inceputul secolului al XIX-lea
- Revoluția agrară și revoluția industrială
- Europa între absolutism și liberalism
- Suați și națune în a doua jumătate a secolului al XIX-lea
- Civilizația la sfârșitul de secole
- Primul război mondial

Időrendi támpont (az időszak, amelyről a téma szól)

A téma címe → **AVILAĞ A XIX. SZÁZAD ELEJÉN**

A témához tartozó lecke száma és címe → **1. IMPORTANȚA ISTORICĂ A REVOLUȚIEI FRANCEZE ȘI A PERIOADEI NAPOLEONIENE**

Támpont a történelmi térből (a témával kapcsolatos földrajzi övezetek pirosra vannak színezve)

• KETTŐS LECKEOLDAL

A téma címe → **AZ EMBERISÉG GLOBÁLIS GONDJAI**

A témához tartozó lecke száma és címe → **1. AZ EMBERISÉG GLOBÁLIS GONDJAI**

A lecke szövege, kötelező rész (mindig páros oldalon található, fekete betűvel)

Választható rész (az iskola döntése szerint), dőlt betűvel, zöld színű

Utalás dokumentumra vagy illusztrációra (fekete pontban foglalt szám)

A dokumentum száma, melyre a szöveg hivatkozik (a számozás leckénként 1-gyel kezdődik)

Dokumentum

Illusztráció és kommentár

Szótár

Felmérő

• ESETTANULMÁNYI LAP

• KETTŐS OLDAL - ÖSSZEFOGLALÓ LECKE ÉS ÉRTÉKELŐ LAP

Választható esettanulmány (az iskola döntése szerint), dőlt betűs, zöld színű szöveg

Ábécé szerinti jelölés és a cím (a betű-utalás megtalálható a lecke szövegében, ahol a tanulmányozott esetre hivatkoznak)

A tanulmányozott esetre vonatkozó illusztráció

Kötelező esettanulmány (a tanterv lényegéhez tartozók), feketén, dőlt betűvel szedve

Összefoglaló szöveg (a kötelező leckék feketé, egyenes betűvel; a választhatóak zöld színű dőlt betűvel)

Illusztráció

Dokumentum

Ellenőrző feladat az összefoglaló leckében

A MODERN KOR

Európa politikai térképe
a Bécsi Kongresszus (1815)
után

A

XIX. századot a „forradalmak századának” nevezték el, mert a mezőgazdaságban, az iparban, a szállításban és a közlekedésben, valamint a társadalmi és politikai életben bekövetkezett forradalmi mozgalmak megújították Európa és az egész világ arculatát. A tudományos-technikai haladás lehetővé tette, hogy az iparban a szén és a vas „korát” a kőolaj és az acél kora kövesse.

A régi, kiváltságokon alapuló társadalmi rend fokozatosan megváltozott, a társadalmi rétegek új szempont, a vagyon szerint alakultak ki.

A tőkés rendszer újító változásai kiterjedtek Európa valamennyi országára, sőt a nagyhatalmak terjeszkedése révén hatottak a többi világrészre is. A világpiac keretében a népek és civilizációk közötti kapcsolatok kiszélesedtek és sokszínűvé váltak.

Az önkényuralmi politikai rendszereket fokozatosan felváltották a liberális rendszerek, amelyek az állampolgárok számára lehetővé tették, hogy nagyobb szerepet vállaljanak a közéletben, mind helyi, mind központi szinten. Ez elősegítette a polgári szellem és a közösség iránti felelősségérzet kialakulását és megerősödését.

Az önkényuralmi rendszerek elnyomó törekvéseivel szemben nyilvánultak meg a nemzeti értékek és érzések, amelyek feljogosították az elnyomott népeket arra, hogy küzdjenek szabadságukért és azon jogukért, hogy nemzeti államokat hozhassanak létre.

A nagyhatalmak közötti kapcsolatok alakulását szintén a tőkés társadalmak versengése befolyásolta. A nagyhatalmak ellentétes érdekei világszerte ütköztek, s ez az első világháború kitöréséhez vezetett.

A MODERN KOR

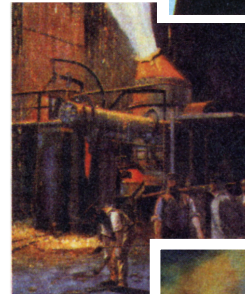
A világ a XIX. század elején

Bonaparte Napóleon

A mezőgazdasági és ipari forradalom

Fémipari üzem
Nagy-Britanniában
Acélgyártás Bessemer
eljárással

Európa abszolutizmus és liberalizmus között

„Szabadság vezeti a népet”
Eugène Delacroix festménye

Állam és nemzet a XIX. század második felében

III. Napóleon

Civilizáció a századfordulón

Az 1899. évi párizsi
világkiállítás

Az első világháború

Lövészárok a nyugati fronton
az első világháború idején

A VILÁG A XIX. SZÁZAD ELEJÉN

1789 – 1815

1. A FRANCIA FORRADALOM ÉS A NAPÓLEONI IDŐSZAK TÖRTÉNELMI JELENTŐSÉGE

A XIX. század első felében Európa politikai helyzetének alakulását a nagy francia forradalom és a napóleoni birodalom befolyásolta.

A francia forradalomig Európát abszolutisztikus monarchiák uralták, olyan rendszerek, amelyekben az **isteni jog** alapján a király teljes politikai hatalommal bírt. Olyan társadalom volt ez, amely a nemesi eredet kiváltságán alapult. Csak a nemesek tölthettek be magas tisztségeket a közigazgatásban, a hadseregben és mentesültek az adófizetés terhe alól.

A forradalom alaposan átalakította ezt a rendet. A népszuverenitást (felségjog) helyezte előtérbe, amely azt jelentette, hogy a politikai hatalmat a nép tartotta kézben, a király pedig ennek egyik képviselője volt. Az uralkodó nem az Istennek, hanem a népszuverenitást biztosító törvénykezési fórumnak, a nemzetgyűlésnek tartozott felelősséggel. Később a köztársaság kikiáltására került sor.

A forradalom eltörölte a kiváltságokat. A társadalom a törvény előtt egyenlő egyének közösségévé vált. Eltörölték a földesúri kiváltságokat, megszüntették a jobbágyságot. Számos polgári és szabadságjogot vezettek be: a zsarnoksággal való szembeszegülés jogát, a magántulajdonhoz való jogot, a személyi, lelkiismereti és sajtószabadságot. Mindezek az egyén helyzetének megváltozását eredményezték: a király alattvalójából az állam szabad polgárává vált (1).

Alig egy évtizednyi időszakban (1789–1799) a forradalomnak számos nehézséggel kellett megküzdenie. Ilyen körülmények között a forradalom nyolcadik évében, brumaire 18-án (1799. november 9.) Bonaparte Napóleon puccsot (államcsíny) szervezett, és Franciaország első konzuljává kiáltotta ki magát. 1802-ben népszavazással életre szólóan első konzul lett, majd 1804. december 2-án császárrá koronáztatta magát (2). Napóleon megteremtette azt a rendet (3), amelyre a francia államnak szüksége volt, azáltal, hogy visszaállította a monarchiát és létrehozta az újnemességet.

A császárság idején az emigráns nemesek földjeit eladták az új burzsoázia tagjainak és a parasztbirtokosoknak.

Az 1804-ben megszavazott **polgári törvénykönyv** (4), intézményesítette a társadalmi élet új alapon történő megszervezését a polgári jog és a törvény előtti egyenlőség alapján. Eltörölték az **elsőszülöttség jogát**, helyette az örökség örökösök közötti egyenlő elosztását vezették be. A polgári törvénykönyv a forradalmi korszak jelképévé és az ellenforradalmi támadások egyik legfőbb célpontjává vált.

A francia seregek mindenütt, ahová eljutottak, terjesztették a forradalom eszméit, és nem csupán az eszméket, hanem a jogi szabályozásokat is; a német térségben felszámolták a jobbágyságot, majd később számos országban francia mintára kidolgozott polgári törvénykönyveket fogadtak el (5).

Következésképp elmondható, hogy a forradalom meghirdette, a császárság pedig megszilárdította Európa társadalmi szervezetének jelenlegi alapelveit. A XIX. században minden társadalomban harcok folytak ezen elvek mellett vagy ellen.

1 Kártyák a francia forradalom idejéből, amelyek a társadalom megszervezésének új elveit jelképezték.

Mit jelzett az, hogy ezek a kártyák (mint jelképek) megjelentek a hétköznapi életben?

2 „Az alkotmány a képviselői kormányzás valódi elvein, a tulajdon, az egyenlőség és a szabadság szent jogán alapszik. Az így létesített hatalomnak erősnek és tartósnak kell lennie azért, hogy biztosítani tudja az állampolgárok jogait és az állam érdekeit.

Állampolgárok, a forradalom a forradalmat kiváltó elveket érvényesítette.

Ezennel a forradalom befejeződött.“

(Az első konzul kiáltványa, 1799. december 15-én)

ⓐ Polgári törvénykönyv

„544. cikkely. A tulajdon egy bizonyos dolog feletti teljes használati és rendelkezési jog, azzal a feltétellel, hogy annak használata ne történjen a törvények és szabályzatok által tiltott módon.

545. cikkely. Senki sem kényszeríthető arra, hogy a tulajdont másként engedje át, mint közérdekből, igazságos és előzetes kárpótlás ellenében.

1134. cikkely. A törvényesen megkötött szerződéseknek törvényereje van azok számára, akik azt megkötötték. A szerződéseket jóhiszeműen kell teljesíteni, és csak a felek kölcsönös beleegyezésével vonhatók vissza...

1184. cikkely. A fizetés mennyiségét, az elmúlt évi munkabér kifizetését és a folyó évben adott előlegeket illetően a munkaadó szabályaiban hisznek.”

(Napóleon törvénykönyve)

1. Milyen forradalmi elveket szentesít az 544., 545. és 1134. cikkely?

2. Milyen alapelveket szeggett meg az 1184. cikkely?

SZÓTÁR

● **Polgári törvénykönyv:** az egyének közötti szociális-polgári kapcsolatokat (szerződések, kötelevények, örökösödés stb.) szabályozó jogi normák összessége.

● **Elsőszülettségi jog:** feudális jog, amelynek értelmében az apa halála után az elsőszületett fiú öröklí az egész vagyont.

● **Isteni jog:** olyan jog, amely a királynak mint Isten földi képviselőjének abszolút hatalmat biztosít.

FELMÉRŐ

1. Milyen körülmények között került hatalomra Napóleon?

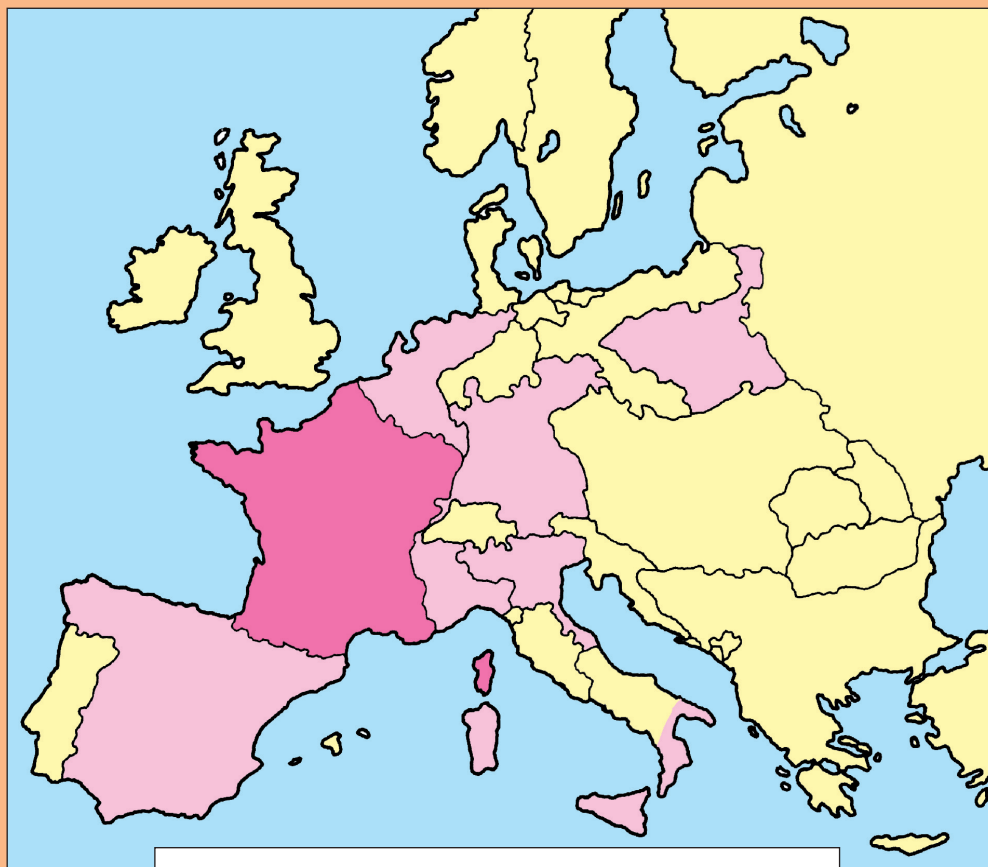
2. Milyen forradalmi elvek érvényesültek a napóleoni birodalomban?

3. Milyen szempontból változott az egyén politikai helyzete a forradalom után?

ⓐ Napóleon és marsalljai a csatatéren.

A kép alapján milyen viszony lehetett Napóleon és közvetlen beosztottai között?

ⓐ A FRANCIA BIRODALOM 1811-BEN

■ Franciaország ■ Azon területek, ahol Napóleon törvénykönyvét alkalmazták

Nevezeték meg három államot, ahol alkalmazták Napóleon törvénykönyvét!

2. ESZMÉK, POLITIKAI RENDSZEREK ÉS A NEMZETI ÉRZÉS

A XIX. századot a különböző politikai áramlatok – liberális, demokratikus, ellenforradalmi – képviselői között kialakuló vita jellemzi.

A liberalizmus szellemében az emberek jog szerint egyenlők, szabadon gondolkozhatnak, bármit tehetnek, amennyiben nem ártanak másoknak. Ebből két politikai következtetés vonható le: ha politikai téren minden ember egyenlő, akkor mindenkinek egyenlő módon kell részt vennie a politikai életben; ez pedig olyan demokratikus rendszert feltételez, amely az általános választójogon alapszik (5), és amelyben a törvényhozói hatalmat a népet képviselő parlament, a végrehajtó hatalmat pedig a parlament előtt felelős kormány gyakorolja. A második következtetés: amennyiben minden ember szabad, akkor mindenkinek – korlátozás nélkül – élveznie kell a legalapvetőbb egyéni jogokat: azon jogot, hogy szembefordulhasson a zsarnoki vezetéssel, a magántulajdonhoz, a személyi szabadsághoz és a szólásszabadsághoz való jogot. Így módon a liberalizmus összekapcsolta a **demokráciát**, amely a politikai rendszerre, és a szabadságot, amely az egyénre vonatkozott.

A gyakorlatban azonban a demokrácia és a szabadság nem haladt mindig együtt. Napóleon például demokratikus népszavazás útján vezette be zsarnoki rendszerét, amely korlátozta a szabadságot. A nép elfogadta önkényeskedő politikáját. Emiatt a XIX. század első felében több liberális gondolkodó, például a francia Benjamin Constant (1, 2) kinyilvánította, hogy nem bízik a népben, és lemondott demokratikus követeléseiről. Ezek a gondolkodók fontosabbnak tartották a szabadságot a demokráciánál.

A **cenzusos** választójogot támogatták, hogy elkerüljék bizonyos új önkényeskedő rendszerek bevezetését, amelyet a nép az általános választójog révén elősegített, mint Napóleon esetében. A cenzusos választójog csak a vagyonos személyek számára tette lehetővé, hogy részt vegyenek a politikai életben. Hasonlóképpen meg kellett tartani a monarchiát és a kétkamarás parlamentet a nemesek részére fenntartott felső házzal, hogy mérsékelje a polgári képviselők újító törekvéseit. A rendszer egyszerre volt alkotmányos monarchia és oligarchia, de biztosította az egyéni szabadságjogok gyakorlását.

A liberalizmus mint politikai irányzat központi helyet foglalt el. Kialakult a liberalizmus radikális-demokratikus változata is, amely a politikai egyenlőség eszméjét helyezte előtérbe, támogatta az általános választójogot (a férfiak számára), a köztársaság megteremtését, és a francia forradalom liberális hagyományait.

A liberálisokkal szemben álltak az ellenforradalmárok (3), akik elutasították mindenfajta megegyezést a forradalmi elvekkel és intézményekkel, kiálltak az abszolút monarchikus rendszer mellett, amelyet a nemesség és az egyház támogatott. Ellenezték mind a köztársaság, mind az alkotmányos monarchia bevezetését. Ennek az eszmei irányzatnak jelentős képviselője a francia Joseph de Maistre volt (3, 4).

Ezeknek a politikai irányzatoknak alapján meg lehet határozni azoknak a politikai rendszereknek a típusait, amelyek XIX. század első felében kialakultak.

Az Amerikai Egyesült Államok a demokrácia példaképe volt. A választásokat általános választójog alapján bonyolították le. Az egyén választójogát és megválaszthatóságát nem kötötték vagyoni feltételekhez. A képviselőházból és a szenátusból álló kongresszus törvényhozó testület, a végrehajtó hatalom irányítója pedig az általános választójog alapján megszavazott elnök (3) (7).

Svájcban a politikai rendszer az amerikai demokráciához hasonlított.

1 Benjamin Constant

2 „Amikor elismerik a népfenség elvét, vagyis az általános akarat felsőbbtségét bármilyen akarat felett, fontos, hogy jól értelmezzék ennek az elvnek a természetét, és helyesen határozzák meg hatáskörét. A népfenség elvére alapozott társadalomban egyetlen egyén és egyetlen osztály sem rendelkezik azzal a joggal, hogy másokat alárendeljen saját akaratának; de ez nem jelenti azt, hogy a társadalom egészének korlátlan hatalma van tagjai felett.”

(Benjamin Constant: Előadás az alkotmányos politikáról)

Milyen volt a viszony a társadalom egésze és az egyén között?

3 Joseph de Maistre

④ „Az ember tehát szükséges módon társas* és kormányzott lény, ezért a rendszer megállapításában nem számít személyes akarata; mert abban a pillanatban, amikor a népnek nincs meg a választási lehetősége, és a szuverenitás közvetlenül az emberi természetből ered, az uralkodók nem függenek a népek kegyétől; a szuverenitás nem ezek akaratóból ered, hanem magából a társadalomból...

Egyetlen uralkodó sem lehet meg nép nélkül, s egyetlen nép sem uralkodó nélkül. A nép tartozik inkább az uralkodónak, mint az uralkodó a népek; mert neki köszönhető a társadalmi lét és az ebből fakadó javak összessége.”

(Joseph de Maistre, A Páparól)

* valamely közösség tagja

Milyen viszony volt az uralkodó és a nép között Joseph de Maistre látásmódja szerint ?

⑤ Szavazófülke Angliában

⑥ A Köztársaság karikatúrája egy ellenforradalmi plakáton. A politikai sajtót propaganda céljára használták.

⑦ „Az Egyesült Államokban a társadalom önmaga által cselekszik és önmagára hat. A hatalom csakis a társadalmon belül létezhet... A nép a törvényhozók megválasztásával részt vesz a törvények megalkotásában, a végrehajtó hatalom képviselőinek megszavazásával pedig a törvények gyakorlati alkalmazásában; így nyugodtan állíthatjuk, hogy ő kormányozza saját magát. Ennyiben gyenge és korlátozott a közigazgatás hatásköre, ennek alapján tudatosíthatja a közigazgatás saját népi eredetét, s ebből fakad az a készsége, hogy elfogadja azt a hatalmat, amelyből származik. A nép úgy uralkodik az amerikai politikai világ felett, mint az Úristen a világ felett”.

(Alexis de Tocqueville: Az amerikai demokráciáról)

1. Mi volt a politikai hatalom forrása az Egyesült Államokban ?

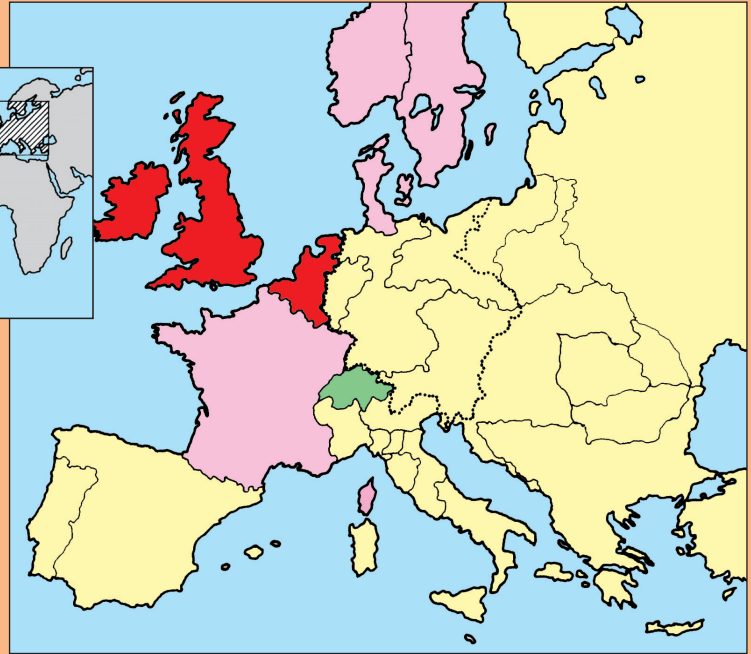
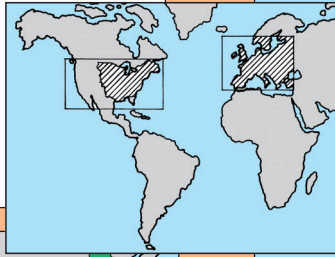
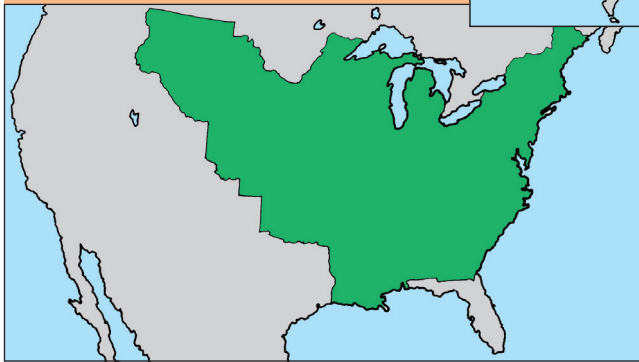
2. Miben és hogyan nyilvánult meg a népszuverenitás ?

⑧ Az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusának székháza. 1793-ban épült.

**A POLITIKAI RENDSZEREK
FŐBB TÍPUSAI
EURÓPÁBAN 1815-BEN**

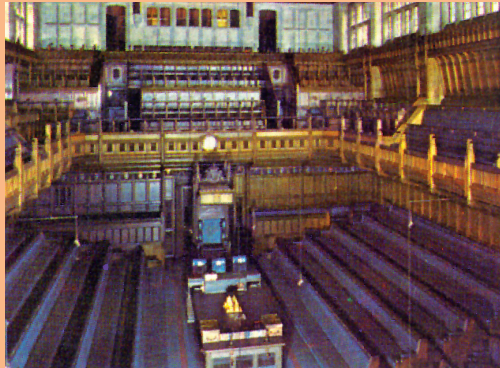
- Demokratikus
- Liberális
- Liberális és abszolutisztikus
- Abszolutisztikus

Nevezetek meg egy-egy államot a politikai rendszerek típusaira!

SZÓTÁR

- **Cenzus:** vagyonbecslés, amelynek alapján megadták a szavazati jogot.
- **Demokrácia:** olyan politikai rendszer, amelyben a hatalom a nép kezében van. A tényleges hatalmat voltaképpen a megválasztott képviseleti szervek gyakorolják, ezeket viszont a nép választja meg az általános választójog és szabadságjogok rendszere révén.
- **Ideológia:** politikai, erkölcsi, gazdasági elvek és eszmék együttese.
- **Nacionalizmus:** egy nemzet azonosságát és érdekeit politikai, gazdasági vagy kulturális téren védelmező gondolkodás- és cselekvésmód.

Ⓔ Az angol képviselőház. A középső asztalnál ültek a miniszterek, a szélső oldalakat pedig egy-egy párt képviselői foglalták el.

FELMÉRŐ

1. Milyen helyet biztosít a liberalizmus az egyének a politikai életben?
2. Mi volt a liberalizmus álláspontja a demokráciával szemben?
3. Soroljátok fel a politikai rendszerek típusait! Miben különböznek egymástól?
4. Határozzátok meg a modern politikai pártot!
5. Miért tekintették a XIX. századot a „nemzetek századának”?

Ⓖ 1808. május 2. Francisco Goya festménye. A spanyol ellenállók franciaellenes harcának érzéketlen ábrázolása.

4 „Az emberiség történelme folyamán kevés tragédia ragadta meg annyira a figyelmet, mint az AIDS. Egyetlen betegség sem keltett még olyan heves reakciót, hogy az Egészségügyi Világszervezet állandó mozgósításban legyen, mint az AIDS-elleni küzdelemben. Az eddig ismertek alapján, egyetlen kór sem keltett nagyobb nyugtalanságot, nem szült nagyobb előítéleteket a betegekkel szemben, nem okozott ennyi vitát erkölcsi és jogi téren, és nem kényszerítette ekkorra erővel a társadalmat olyan kérdések felvetéséhez, melyek felett korábban könnyedén napirendre tért: a kábítószer-fogyasztás, a szexualitás és a társadalom szegény rétegeinek helyzete.”

(Lori Heise: A világ állapota, 1989)

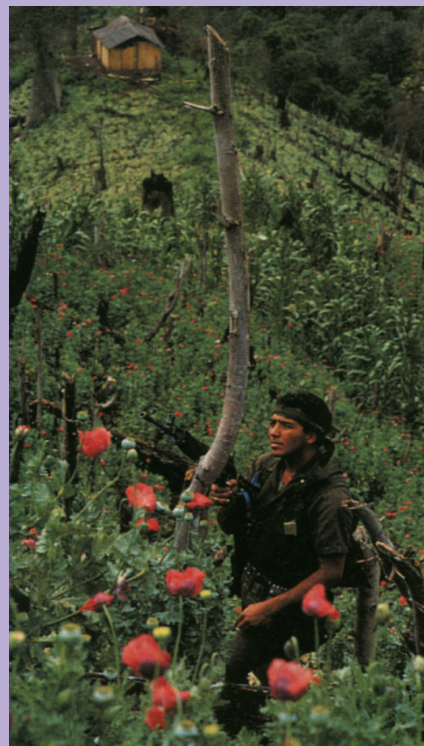
5 II. János Pál pápa egyike a XX. század azon reprezentatív személyiségeinek, aki a Katolikus Egyházat cselekvésre készítette korunk minden nagyobb problémáját illetően, a keresztény és demokratikus értékek érvényesítésétől kezdve a demográfiai kérdésekig.

SZÓTÁR

- **Közgazgatás:** az ország szervezésében, gazdálkodásában részt vevő állami intézmények összessége.
- **Vagyonkezelés:** egy vállalat vezetése; termelési vagy cserefolyamatok lebonyolítása.
- **Internet (világháló):** világméretű számítógép-hálózat, amely megkönnyíti az információk világszintű áramlását.
- **Szomatikus:** az emberi testtel kapcsolatos.
- **Tranzakció:** megegyezés, szerződés, ügylet.

FELMÉRŐ

1. Mi a Nobel-díj?
2. Milyen nagy problémák megoldása hárul a III. évezredre?
3. Mi a szerepe a fiataloknak ebben a tekintetben?

8 A kolumbiai hatóságok valóságos hadjáratok keretében pusztítják a kábítószergyártásra használt mákvetvényeket.

6 Egy anya tragédiája: gyermeke AIDS-vírusral fertőzött.

7 A jövő társadalom alapértéke minden bizonnyal az információ lesz, melynek gyors és hatékony áramlását a számítógép biztosítja. A számítógépek gyakorlatilag már napjainkban is összekötik a civilizációnkat alkotó tevékenységi területeket (gazdaság, társadalom, kultúra stb.). Ezt az állásunkat a számítógép alkalmazási területeinek rövid listájával támasztjuk alá: a számítógépes termelés, a mesterséges intelligencia és a robotok, a **vagyonkezelés** és **közgazgatás**, tőzsdei és pénzügyi **tranzakciók**, az elektronikus kereskedelem (eladás és reklám az **Interneten** keresztül), telekommunikáció, a lemezen és Interneten található könyvek, számítógépes szerkesztés (a tankönyv, amit a kezetekben tartotok szintén számítógép segítségével készült).

9 Az éhínség főképp a fiatal generáció körében szedi áldozatait.

4. STABILITÁS ÉS INSTABILITÁS A NEMZETKÖZI KAPCSOLATOKBAN

A kommunista rendszerek összeomlása és az SZU szétagolódása véget vetett a kétpólusú világnak. A történelemben először, egyetlen ország, az USA, hatalmas katonai felszereltségének köszönhetően képes az egész Földgömb feletti uralomra (2).

A hidegháború befejezése változásokat hozott Európa területi-politikai szerkezetében. A legfontosabb változás az 1945-ben kettéosztott Németország újraegyesítése volt (1990-ben), miáltal visszanyerte a kontinens legnagyobb gazdasági hatalmának státusát.

Miközben az Észak-atlanti Szövetség és az európai integráció a stabilitás tényezőiként lépnek fel a nemzetközi kapcsolatokban, addig más területi-politikai változások instabilitást és fegyveres konfliktusokat eredményeztek.

Az SZU felbomlását követően a kaukázusi helyzet egyre inkább elmergesedett: Grúziában **szeparatista mozgalmak** kezdődtek, a csecsenek pedig hosszú lefolyású függetlenségi háborút indítottak (1). Közép-Ázsiában Tadzsiszisztán vált polgárháború színterévé.

A gazdasági versengések, melyek néha nyílt vagy rejtett „gazdasági háborúkba” torkolltak, szintén instabilitási tényezőkké váltak.

A Kaszpi-tenger körüli kőolaj- és földgáz-lelőhelyek felfedezése jelentősen megnövelte e térség gazdasági és stratégiai fontosságát. Az egyes kaukázusi államok közti konfliktusok és a szeparatista mozgalmak akadályozzák a kőolaj és földgáz szállítására alkalmas útvonalak kialakítását. Romániának igen jelentős érdeke az, hogy e szállítónalok egyike országunk területén is áthaladjon, mindenképpen egyfajta fellendüléshez vezetne. A „kőolaj útjának” létrehozása, amely a híres „selyem útjának” a korszerűsítése lenne, első sorban azért fontos, hogy etnikai háborgásoktól és katonai konfliktusoktól mentes széles euro-ázsiai területet tegyenek alkalmassá intenzív gazdasági tevékenységek lebonyolítására.

Súlyosabbak a jugoszláv térség feldarabolódása nyomán létrejött konfliktusok: legelőször Szerbia és Horvátország, majd a boszniai szerbek, horvátok és muzulmánok, végül pedig a szerb és albán lakosság között Koszovóban.

Az Európában tomboló feszültségek és konfliktusok mellett a világ más tájain régebbi összetűzések lángoltak fel ismét a hidegháború befejezése után. Az Irán ellen folytatott hosszas háborút követően 1990-ben Irak lerohanta Kuvaitot, heves reakciót váltva ki az ENSZ részéről, amely katonai úton távolította el a betolakodót (B). A közép-keleti feszültséget (A) az **iszlám fundamentalista** szervezetek terrorista tettei (merényletei) súlyosbítják.

Az etnikai, politikai vagy vallási konfliktusok mellett kialakult a gazdasági-pénzügyi bűnözés, a maffia, kábítószer-csempészek, terrorista csoportok stb. tevékenysége, amelyek nemzetközi hálózataikon keresztül fenyegetik az államok biztonságát. A kommunizmus összeomlása az SZU-ban nem hozta el tehát a „szabad világ” által áhított békét és biztonságot. Az új kihívásoknak csak olyan politikai és katonai intézményekkel lehet megfelelni, amelyek a világbéke elleni bármilyen fenyegetést képesek elhárítani.

1 Az orosz csapatok ellen harcoló csecsenek, akik Dzsohar Dudajev vezetésével valóságos Dávid-Góliát küzdelmet vívnak függetlenségükért, a nemzeti ideál mozgósító erejének kiváló példái. Habár Oroszország katonai fölénye eldöntötte végső soron a küzdelmet, a csecseneknek sikerült tényleges autonómiára (önállóságra) szert tenniük.

SZÓTÁR

- **Embargó:** egy bizonyos országgal való gazdasági kapcsolatok betiltása.
- **Iszlám fundamentalizmus:** a Korán tanításainak merev és teljes mértékű elfogadása.
- **Szeparatista mozgalmak:** egyes nemzeti vagy politikai kisebbségek mozgalmai, melyek az általuk lakott terület függetlenítését célozzák.

FELMÉRŐ

1. Magyarazzátok meg a közép-keleti konfliktus elhúzódását!
2. Milyen jelentősége lenne a „kőolaj útjának” Románia szempontjából?
3. Milyen jelenségek fenyegetik leginkább a nemzetközi békét és biztonságot?
4. Nevezétek meg a mai nemzetközi kapcsolatok feszültség-gócait!

ESETTANULMÁNY

A. A KÖZÉP-KELET

A közép-keleti béke megteremtésére irányuló erőfeszítések, amelyek Izrael számára a biztonságot, a palesztin arabok számára pedig egy független állam megteremtését kívánták megvalósítani, eddig csak részleges sikerrel jártak. Az USA közvetítése nyomán Izrael elfogadta a „területeket a békéért” elvet, lemondott Ciszjordániáról és a Gáza-övezetről a Jászser Arafát által vezetett palesztin hatóság javára. Az Izrael elleni terrorakciók folytatása a szélsőséges muzulmán szervezetek részéről, amelyeknek tagjai palesztin területeken rejtőzködnek, lelassította az Oszlói Szerződésen (1993) alapuló békefolyamatot, és további feszültségeket keltett az izraeli kormány és a palesztin hatóság között. Az USA békeközvetítő tevékenysége nem hozta meg a várt eredményeket. Az oszlói megállapodások nyomán új lendületet nyert békefolyamatot felfüggesztették az 1999-re tervezett izraeli választásokig.

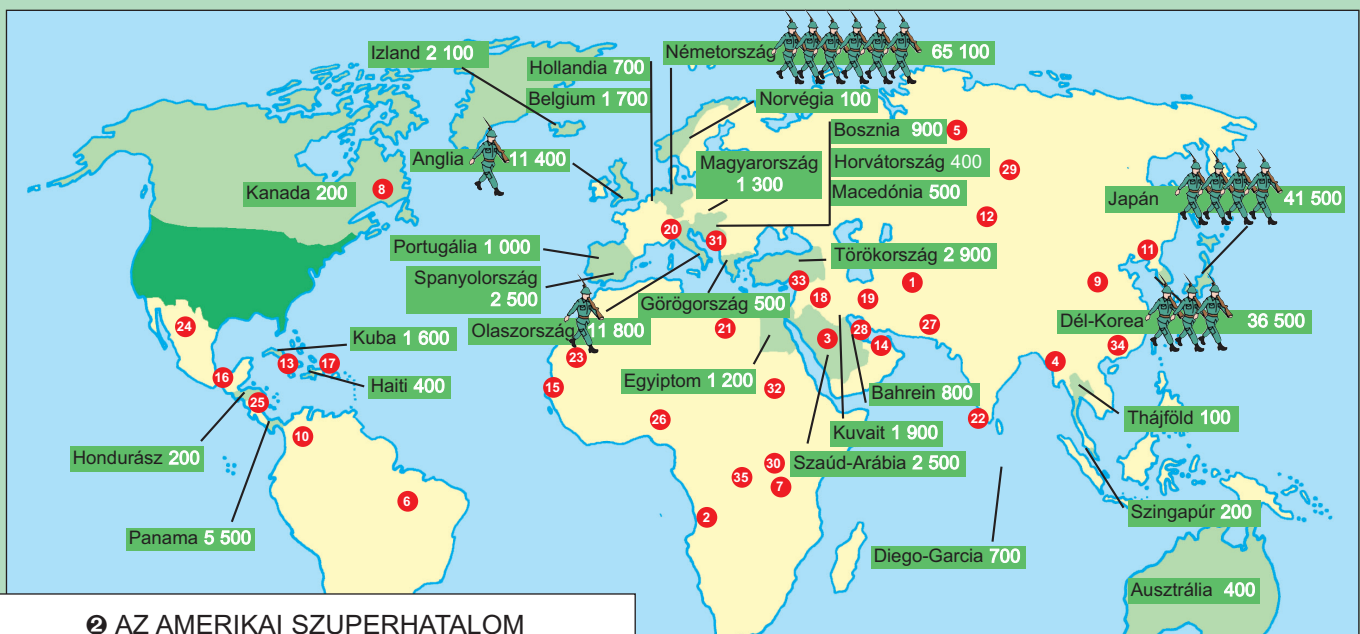
Bill Clinton amerikai elnök a volt izraeli külügyminiszter, Jichák Rabin (balra) és a palesztin hatóság vezetője, Jászser Arafát (jobbra) között.

B. AZ ÖBÖLHÁBORÚ

1990. augusztus 2-án a Szaddam Husszein vezetése alatt álló Irak lerohanta és magához csatolta Kuvait emírást, azzal az ürüggyel, hogy történelmi jogokkal rendelkeznek fölötte.

Az ENSZ elítélte az agressziót és kereskedelmi embargót rendelt el Irak ellen, majd miután Bagdad továbbra is visszautasította csapatainak kivonását, 1991. január 3-án elindította a „Sivatagi vihar”-nak nevezett katonai akciót. A hadműveletekben résztvevő haderő nagy részét az USA biztosította. Az akció következtében február 27-én Kuvait felszabadult, de Irakot továbbra is az ENSZ felügyeli, mivel több jel is arra mutat, hogy a bagdadi hatóságok titokban biológiai és vegyi fegyvereket gyártanak. Az iraki kormány elutasította az együttműködést a fegyvergyártást ellenőrző szakcsoportokkal, ezért 1998. decemberében angol és amerikai bombázók bevetésével került sor a „Sivatagi rókának” nevezett büntető hadjárat végrehajtására.

1. Melyek voltak az öbölháború kiterjedésének okai?
2. Mivel magyarázható, hogy a válság napjainkig elhúzódott?

2 AZ AMERIKAI SZUPERHATALOM

- a legfontosabb államok, ahol amerikai csapatok állomásoznak
- olyan országok, amelyekkel szemben az USA 1993–1996 között gazdasági szankciókat alkalmazott. Ezeket terrorizmussal, kábítószer csempészettel, nukleáris fegyverek fejlesztésével, az emberi jogok megsértésével és környezetszennyezéssel vádolták.

Például **Japán 41 500** az ott állomásozó amerikai katonák száma

1. Afganisztán	10. Kolumbia	18. Irak	27. Pakisztán
2. Angola	11. Észak-Korea	19. Irán	28. Katar
3. Szaúd Arábia	12. Horvátország	20. Olaszország	29. Oroszország
4. Burma	13. Kuba	21. Líbia	30. Ruanda
5. Bosznia	14. Az Egyesült Arab Emírátsok	22. Maldiv-szigetek	31. Szerbia
6. Brazília	15. Gambia	23. Mauritánia	32. Szudán
7. Burundi	16. Guatemala	24. Mexikó	33. Szíria
8. Kanada	17. Haiti	25. Nikaragua	34. Tajván
9. Kína		26. Niger	35. Zaire

A TÖRTÉNELEM AZ ÉLET TANÍTÓMESTERE?

összefoglaló
LECKE

A. „Egyetlen generáció sem valósítja meg történelmét romokon, hanem az előző nemzedékek szerzeményein. A jelen minden egyes pillanata új nézőpontból villantja fel a múltat, előreláthatatlan vetületeket fedezve föl.” (Charles Samaran)

B. „Ami a történelmi tettet leginkább jellemzi, az ... nem más, mint emberi vonatkozása. A történelmi cselekedet akaratumk, sikerünk vagy kudarcunk egy pillanata. A múlt tetteinek kutatása a puszta történések szemszögéből kevésbé csábító, mint a mögöttük felsejlő összefüggések, erőfeszítések feltárása. ...elkerülhetetlen, hogy az ember saját cselekedetének értelmét kutassa.” (E. H. Carr)

C. „A történelemnek a mindenkori élet elemeit kell megkeresnie a megértés iránti csodálatos törekvésben”. (Nicolae Iorga)

D. „Ugyanolyannak látom a történelem és a művészet feladatát: a történésznek nem erkölcsi tanítónak vagy filozófusnak kell lennie, hanem tisztán és logikusan kell előadnia a történeteket.” (Vasile Pârvan)

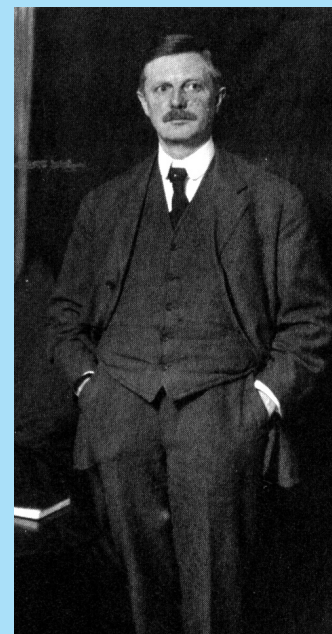
E. „...nem minden történelmi jelentőségű, ami az emberrel kapcsolatosan történik. Az ember javak egész sorát hozza létre, és számos eseményben vesz részt, amelyeket a történelem nem jegyez fel. Mi akkor hát a történelem? Csakis az, ami jelentőséggel bír az emberre, de különösen az egész emberi nemre nézve.” (Wilhelm Windelband)

F. „Ki tagadhatná a történelem erőszakos szerepét? Ez a szerep természetesen nem vesztődhet el egy mindig bírálható nacionalizmus gyártásában, vagy egy ízlésnek megfelelő humanizmus elmélyítésében. Az igazán nagy probléma az, hogy a történelem képezi azt az összetevőt, amely nélkül egyetlen nemzeti öntudat sem lenne életképes, márpedig nemzeti öntudat hiányában nem létezhet egyetlen eredeti kultúra, egyetlen valódi civilizáció sem.” (Fernand Braudel)

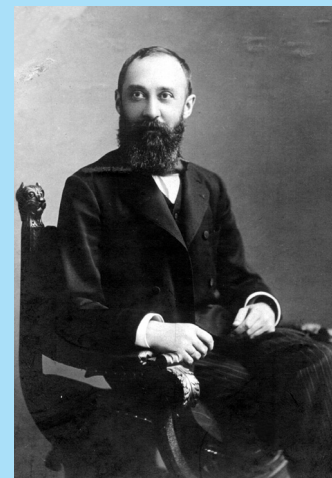
G. „A XX. században az ember többé nem fogható fel szabad, önrendelkező, független egyénként, aki befolyásolja világát, anélkül azonban, hogy meghatározná azt. A történelmen keresztül öntudatra ébred, többé nem szigetelődik el az előző korok folytonosságától. A történelemre, mint saját lényének meghosszabbítására kíváncsi.” (Philippe Ariès)

H. „Én felfogom a matematika törvényeit, de a legegyszerűbb történelmi valóság tekintetében, amelyhez megérzésre is szükség van, elbizonytalanodom, akár egy utolsó félkegyelmű.” (Karl Marx)

I. „A modern tudomány logikája megmondhatja világunkról: miért van az, hogy mi, előrehaladott demokráciák lakosai tisztviselők vagyunk, és nem parasztok, akik alig biztosítják megélhetésüket a föld megműveléséből, miért vagyunk szakszervezetek vagy más szakmai csoportosulások tagjai, és nem törzsekbe vagy klánokba szerveződünk, miért a felsőbb, bürokratikus hatóságok előtt hajtunk fejet, és nem a papok előtt, és végül miért vagyunk írástudók és miért beszélünk egy közös, nemzeti nyelvet.” (Francis Fukuyama)

Frederick Jackson Turner (1861–1932) amerikai történész az Egyesült Államok történelmét az országhatár keletről nyugatra történő mozgásával magyarázta.

Nicolae Iorga (1871–1940), a legnagyobb román történész, egy 1904-ből származó fényképen.

Értékes, tekintélyes nagyságú életművét a nemzeti és egyetemes történelem kutatásának szentelte: 1359 könyvet és tájékoztató füzetet és kb. 25 000 újságcikket írt.

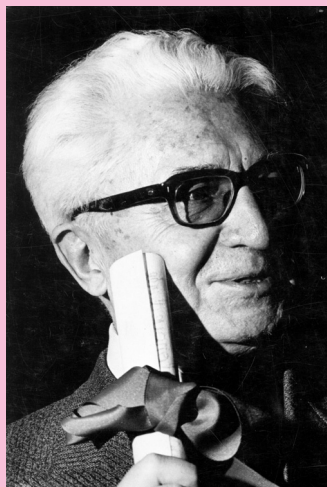
FELMÉRŐ LAP

JELÖLJÉTEK IGENNEL A HELYES, NEMMEL A HELYTELEN VÁLASZOKAT!

Gheorghe Brătianu román politikus (1898–1953)

Elemzései a román és az egyetemes történelem közötti összefüggések feltárására törekedtek. Elsőként értékesítette a néphagyomány elemeit (mítoszok, történelmi legendák) a román történelmi elemzésben.

Fernand Braudel, francia történész (1902–1985)

A civilizációk hosszú távú fejlődésével foglalkozott, aláhúзва a különböző korszakok közti gazdasági, társadalmi és gondolkodásbeli folytonosságot.

1. Napóleon Ștefan cel Marenek kortársa volt.
2. Az a tény, hogy Bismarck áthaladt X helysége, történelmi tett.
3. A XIX. században a demokrácia mintája az Orosz Birodalom volt.
4. Giuseppe Verdi nagy író volt.
5. Nicolae Grigorescu festményei a román gazdaság termékei.
6. Franciaország európai nemzet.
7. Az egyiptomi civilizációt a XIX. században az előrehaladott technika jellemezte.
8. Az újkorban minden nemzet a maga útján fejlődött.
9. Az 1929–33-as túltermelési válság az országok többségében korábban nem tapasztalt gazdasági növekedéshez vezetett.
10. A Gulag korunk civilizációjának sikerei közé tartozik.
11. Jugoszlávia felbomlása az öbölháború következménye volt.

Amennyiben a válaszok helyesek – vagyis mindegyik NEM – az annak köszönhető, hogy:

- megértettétek
 - a történelmi események egymásutánosságát (A);
 - a személyes tevékenység és a történelmi tett közti különbséget (B);
 - az állam, nemzet, gazdaság, civilizáció kulcsfogalmakat (C, D, E, F,);
 - a nemzetek és civilizációk közötti kapcsolatokat (G, H).
- érvekkel alátámasztott véleményetek van (I).

Mindez abban segít nektek, hogy megértsétek a világot, hogy véleményt alkothassatok róla és a tények ismeretében döntsetek.

